

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ КЕРІВНИКІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Пошуки нових шляхів розвитку національної школи та модернізації управління нею без внутрішнього прагнення її керівника до змін, без його принципової переорієнтації на теоретико-методологічні сучасні парадигми не дадуть очікуваних результатів. Підвалини соціально-педагогічної підготовки керівника загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ) нової генерації до інноваційної діяльності мають закладатися під час його навчання у вищому закладі освіти і систематичної, неперервної самопідготовки, реалізації креативних здібностей у практичній управлінській діяльності, систематично поглиблюватись і логічно продовжуватись у системі неперервної післядипломної педагогічної освіти.

Сучасна школа – це результат інноваційних змін, що відбулися в системі вітчизняної освіти за останні роки. У цьому сенсі освіта є не просто частиною соціального життя суспільства, а її авангардом: навряд чи якась інша її підсистема в тому ж ступені може підтвердити факт свого поступального розвитку такою великою кількістю нововведень і експериментів.

Зміна ролі освіти в суспільстві зумовила велику частину інноваційних процесів. З соціально пасивного, рутинізованого, що здійснюється в традиційних інститутах, освіта стає активною. Актуалізується освітній потенціал, як соціальних інститутів, так і особистісний. Раніше безумовними орієнтирами освіти були формування знань, умінь, інформаційних і соціальних якостей, що забезпечують «готовність до життя», що у свою чергу розумілася як вміння пристосування особистості до суспільних обставин. Тепер освіта все більш орієнтується на створення таких технологій і способів впливу на особу, в яких забезпечується баланс між соціальними і індивідуальними потребами, і які, запускаючи механізм саморозвитку (самовдосконалення, самоосвіта), забезпечують готовність особи до реалізації власної індивідуальності і змін суспільства. Багато освітніх установ почали вводити нові елементи організації навчально-виховного процесу в свою діяльність, але практика перетворень зіткнулася з серйозною суперечністю між наявною потребою в швидкому розвитку і неготовністю педагогів до швидких змін. Щоб впливати професійно на розвиток загальноосвітнього навчального закладу, потрібно навчити всіх учасників навчально-виховного процесу вільно орієнтуватися в таких поняттях, як «нове», «нововведення», «інновація», «інноваційний процес», які зовсім не такі прості і однозначні, як це може здатися на перший погляд. Для цього потрібно підготувати керівника ЗНЗ.

У вітчизняній літературі проблема інновацій довгий час розглядалася в системі економічних досліджень. Проте з часом постала проблема впровадження інноваційних змін у всі сфери суспільної життєдіяльності. Але визначити ці зміни тільки в рамках економічних теорій неможливо. Необхідний інший підхід до дослідження інноваційних процесів, де аналіз інноваційних проблем включає використання сучасних досягнень не тільки в області науки і техніки, але і в сферах управління, освіти, права та ін.

Проблема інноватики в усіх соціально-економічних галузях, у тому числі й освіті, поставлені державою в ранг пріоритетних. Про це свідчить наявність «Концепції державної інноваційної політики України» (1997 р.), у якій підкреслюється, що головним чинником стійкого економічного розвитку країни є науково-технічні інновації, тобто застосування нових, більш продуктивних технологій, які суттєво змінюють обсяг та якість виробництва. В цьому документі йдеться і про інноваційні підприємства. Ось чому нині стали звичними такі терміни як «інноваційна школа», «інноваційний освітній процес», «інноваційна педагогічна діяльність», «інноваційна діяльність» тощо. Державою до найвищих національних пріоритетів віднесено неперервний розвиток особистості, примноження наукового та інтелектуального потенціалів суспільства, які можливі за умови впровадження інноваційних

ідей, теорій і педагогічних технологій навчання, виховання й управління. На необхідності модернізації управління освітою на інноваційних засадах наголошується у «Національній доктрині розвитку освіти» (2002 р.): «Система освіти має забезпечувати організацію навчально-виховного процесу з урахуванням сучасних досягнень науки, педагогічної теорії, соціальної практики, техніки і технології».

Пошуки нових шляхів розвитку національної школи та модернізації управління нею без внутрішнього прагнення її керівника до змін, без його принципової переорієнтації на теоретико-методологічні сучасні парадигми не дадуть очікуваних результатів. Підвалини соціально-педагогічної підготовки керівника загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ) нової генерації до інноваційної діяльності мають закладатися під час його навчання у вищому закладі освіти і систематичної, неперервної самопідготовки, реалізації креативних здібностей у практичній управлінській діяльності, систематично поглиблюватись і логічно продовжуватись у системі неперервної післядипломної педагогічної освіти.

Аналіз філософської, соціологічної, педагогічної, психологічної літератури та дисертаційних досліджень з проблем інновацій свідчить про посилення уваги науковців до основних її аспектів: новаторства, творчого зростання фахівців в умовах інноваційної діяльності, підвищення їх професійного рівня, компетентності, специфічної ролі післядипломної педагогічної освіти у цих процесах на всіх рівнях. Ці важливі аспекти інноватики відображено у працях І. Аркіна, Л. Вовк, Ю. Гільбуха, Б. Гінзбурга, С. Гончаренка, В. Громового, І. Даниленко, А. Дусавицького, В. Загв'язинського, М. Кларіна, Л. Коростильової, А. Пригожина, О. Савченко, І. Семенова, Н. Юсуфбекової та інших дослідників. Філософський аспект проблем інноватики розглядають І. Зязюн, В. Кремень; соціологічний висвітлюється у працях В. Андрущенко, М. Удальцової, Н. Шуст та ін.

У працях вітчизняних та зарубіжних учених приділяється значна увага дослідженню проблем інноваційної управлінської діяльності керівника ЗНЗ. Так, Н. Островерхова у монографії «Парадигми управління авторськими закладами освіти» (1996 р.) розглядає управлінську діяльність директора авторського закладу освіти як інноваційну, висвітлює можливі та педагогічне доцільні її варіанти. Окремі аспекти управління інноваційними процесами в системі шкільної освіти розкриваються Л. Онищук у монографії «Гуманізація управлінської діяльності директора школи» (2002 р.). «Гуманізацію управління» автор трактує як найважливіший детермінант розвитку особистості і розглядає як гармонійне поєднання суспільних і особистісних цілей діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу, що є відображенням загальнолюдських ціннісних орієнтацій, мотивів діяльності та інших індивідуальних відмінностей кожної людини.

М. Поташник у посібнику «Инновационные школы России: становление и развитие» (1998 р.) розкрив організацію інноваційних процесів і технології управління ними, підготовці і реалізації програми розвитку нових закладів, нововведенням в управлінській системі шкіл, які перейшли в режим розвитку, практику економічного забезпечення нововведень.

Проблемам інноватики присвячена низка наукових праць «Педагогічна інновація» В. Паламарчук, «Управління інноваційною діяльністю загальноосвітнього навчального закладу», Л. Даниленко, «Інноваційна політика як динамічна система управління освітою» Л. Ващенко; «Компетентніший підхід реформування освіти як інноваційної домінанти сучасної модернізації управлінської діяльності директора школи на соціально-педагогічних засадах» І. Єрмакова; «Управління інноваційними процесами в гімназії» В. Сгадової; «Модернізація змісту інноваційної діяльності директора школи» Г. Сиротенко; дисертаційні дослідження «Психолого-педагогічна підготовка вчителя до інноваційної діяльності» Н. Клокар; «Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти» О. Козлової; «Інноваційна діяльність в системі освіти» В. Мірошніченко; «Педагогічні засади інноваційної діяльності керівника ЗНЗ» Н. Погребної; «Підготовка керівника ЗНЗ до інноваційної діяльності» Н. Василенко та ін.

Нову філософію управління освітою розвиває Н. Сачава. Вона вважає, що потреба в новій філософії управління є нагальною, особливо за нинішніх умов реформування освітньої галузі на основі нової нормативно-правової бази. Саме цьому і підпорядковується процес

формування національно-демократичної системи навчання й виховання інноваційної діяльності керівника ЗНЗ.

Інноваційні процеси і їх дослідження в галузі освіти особливо активізувалися в останнє десятиріччя ХХ століття, тобто в роки незалежності України. Вітчизняні вчені (І. Бех, Л. Даниленко, І. Єрмаков, В. Кремень, В. Паламарчук, О. Савченко та ін.) у своїх наукових працях розкривають сучасні погляди на освітні інновації, зокрема на основні проблеми інноватики в теорії і практиці, інноваційний зміст навчання, виховання і управління. Досягненням вітчизняної педагогічної науки є уточнення термінології з інноватики, зокрема понять: інновація, інноваційний процес, інноваційна школа, інноваційна діяльність директора школи тощо.

У вітчизняній і зарубіжній літературі з проблем педагогічної інноватики чільне місце посідає питання готовності керівника загальноосвітнього навчального закладу до інноваційної діяльності. Зокрема, наголошується, що пріоритетними напрямками формування соціально-педагогічної готовності керівника навчального закладу до інноваційної діяльності мають стати гуманістична спрямованість, орієнтація на загальнолюдські цінності, професійна компетентність, нове педагогічне мислення, здатність до творчого втілення завдань формування особистості, рефлексії своєї професійної діяльності та поведінки.

Сутність поняття «інноваційна діяльність керівника загальноосвітнього закладу» включає не лише особливості процесу оновлення, внесення нових елементів у традиційну систему управління, а й характеристику індивідуального стилю фахівця. Це поняття розглядається як найвищий ступінь педагогічної творчості, винахідництва нового у педагогічній практиці, що спрямоване на формування творчої особистості керівника, враховує соціально-економічні та політичні зміни у суспільстві й виявляється у цілепокладанні, визначенні мети, завдань, а також змісту і технологій інноваційної діяльності. У цьому ракурсі керівник інноваційної школи розглядається як особистість, здатна брати на себе відповідальність, вчасно враховувати ситуацію соціальних змін, і є найбільш перспективним соціальним індивідом. Його діяльність спрямовується на науково обґрунтовану, прогнозовану організацію навчально-виховного процесу, базується на адекватних ціннісних орієнтаціях, гнучкому професійному мисленні, сприяє розвитку професійної самосвідомості, готовності до сприйняття нової інформації, підвищенню рівня самоактуалізації та мистецтва рефлексії.

Вивчення і аналіз вітчизняної і зарубіжної літератури з проблем педагогічної інноватики дає підставу для висновку, що соціально-педагогічні засади інноваційної управлінської діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу недостатньо досліджені. Зокрема, не з'ясовані умови ефективного впровадження інноваційних технологій навчання, виховання в закладах освіти і керівництва цими процесами, не обґрунтована модель готовності до інноваційної діяльності керівника загальноосвітнього закладу, потребують розробки та експериментальної перевірки критерії і методики оцінювання результативності інноваційної діяльності керівника закладу тощо. Недостатня розробленість проблеми суттєво впливає на якість діяльності закладів освіти та її результативність, у тому числі інноваційних процесів у закладі освіти, якими безпосередньо і опосередковано керує директор загальноосвітнього навчального закладу.

У зв'язку з викладеним вище, об'єктивно виникла потреба кваліфікованого науково-педагогічного супроводу управління інноваційними процесами у закладах освіти і, відповідно, розв'язання завдань соціально-педагогічної підготовки керівника загальноосвітнього навчального закладу до інноваційної діяльності.

Недостатня розробленість соціально-педагогічних засад інноваційної діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу, з одного боку, об'єктивна потреба в озброєнні його науково-теоретичними і методичними знаннями щодо її здійснення в сучасній практичній діяльності, - з іншого боку спонукають до дослідження напрямків та значення управління інноваційною діяльністю керівників загальноосвітніх навчальних закладів на соціально-педагогічних засадах, змісту і технології підготовки керівника ЗНЗ до інноваційної діяльності на соціально-педагогічних засадах в системі підвищення

кваліфікації. Потребує розробки моделі підготовки керівників ЗНЗ на соціально-педагогічних засадах за умов наукового обґрунтування, розробки та експериментальної її перевірки в інститутах післядипломної педагогічної освіти для того, щоб підвищити не лише рівень їх управлінської компетентності за показниками: науковість, відкритість, активність, рефлексивність, прогностичність, а й рівень якості управління ЗНЗ за основними напрямками професійної діяльності.

Поняття «Інноваційна діяльність керівника ЗНЗ на соціально-педагогічних засадах», ми розглядаємо як систему інтегрованих управлінських дій щодо вибору інноваційної ідеї, забезпечення організаційно-змістового супроводу її реалізації, визначення етапів упровадження, моніторингу ефективності нововведень, виявлення можливостей екстраполяції нової освітньої ідеї в інші навчальні заклади.

Активізація демократичних процесів в країні сприяє утвердженню колегіальних форм управління, розширенню можливостей педагогічних колективів щодо вибору інноваційних ідей, теорій і технологій для їх реалізації в практичну діяльність. Такий шлях розвитку закладу освіти веде до вдосконалення навчально-виховного процесу, підвищення якості його результатів, самовизначення і самореалізації учасників інноваційного процесу, ініціює інноваційну діяльність керівника ЗНЗ, сприяє формуванню принципово нових рис керівника-новатора. Завдяки інноваційній діяльності керівника ЗНЗ реалізується на більш високому рівні державна освітня політика і відповідно досягається якість освіти. Саме інноваційні процеси зумовлюють тенденції розвитку системи освіти, в т.ч. школи як її складової, впровадження нової системи управління галуззю освіти на державно-громадських засадах. Модернізація управління галуззю передбачає: оптимізацію організаційно-управлінських структур, зміни в технології реалізації управлінських функцій; упровадження інформаційно-управлінських, комп'ютерних технологій, ефективний перерозподіл функцій і повноважень між органами управління освітою та органами місцевого самоврядування, впровадження нової етики управління, зміну форм і методів контролю, створення центральних і регіональних систем моніторингу якості освітніх послуг, демократизацію добору керівних кадрів школи.

Вагомим внеском у розвиток і стабілізацію системи освіти в цілому, окремих її структурних підсистем, розв'язання тактичних і стратегічних завдань реалізації законодавства є укази Президента України, Постанови Верховної Ради України і кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України, інші нормативно-правові акти. Так, зокрема, Президент видав указ «Про заходи поліпшення та розвитку загальної середньої освіти» (2000 р.), яким розширено можливості реалізації державної політики у сфері освіти, у тому числі визначено завдання подальшого удосконалення організації діяльності інноваційних навчальних закладів. Цим указом закріплено соціально-педагогічні засади державної інноваційної політики у сфері освіти; правомірність функціонування різноманітних моделей навчальних закладів, які за кількісними і якісними показниками не поступаються авторитету, іміджу, рівню та якості результатів навчальних досягнень учнів школам розвинених країн світу і можуть бути конкурентоспроможними на європейському освітньому просторі.

Інноваційна освітня політика держави набуває нових ознак на новому етапі посилення демократизації управління країною в цілому та галуззю освіти зокрема: «... триває робота над визначенням пріоритетів, на яких сконцентрується увага Міністерства освіти і науки і науково-педагогічної громадськості».

Таким чином пріоритетними умовами здійснення інноваційної освітньої діяльності шкіл є рівень діяльності, який визначається їх змістом, а саме розробкою, розповсюдженням чи застосуванням інновацій, масштабністю соціально-педагогічних засад, що вноситимуться у систему освіти внаслідок застосування запропонованої інновації. Соціально-педагогічні засади інноваційної діяльності керівника ЗНЗ забезпечать дотримання вимог державного стандарту освіти.

Література:

1. Василенко Н.В. Особистісно-орієнтоване навчання та освітні технології в системі педагогічних інновацій // Наукові записки.- Серія: педагогіка і психологія. – Вип. 7. – Вінниця: РВВ ДП «Держ. картогр. фабрика», 2002. – С. 39–42.
2. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: Монографія. – К.: Видавниче об'єднання «Тираж», 2005. – 380 с.
3. Імідж сучасної школи. Практико-зорієнтований посібник / Єрмаков І.Г. та ін. (ред.). – К.: АПН України, Ін-т психології. – К., 1997. – 539 с.
4. Клокар Н.І. Управління професійним зростанням керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти // Рідна школа. – 2004. №5. – С. 25–29.
5. Козлова О. Г. Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти: Автореф. канд. дис. / Ін-т педагогіки АПН України. – К., 1999. – 20 с.
6. Онищук Л.А. Гуманізація управлінської діяльності директора школи: Монографія. – Житомир: Полісся, 2002. – 324 с.
7. Островерхова Н.М. Парадигми управління авторськими закладами освіти. – К.: Глобус, 1998. – 274 с.
8. Паламарчук В.Ф. Інноваційні процеси в педагогіці. – К.: Освіта, 1994. – 87 с.
9. Погрібна Н.С. Педагогічні засади інноваційної управлінської діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 2007. – 21 с.
10. Поташник М.М. Инновационные школы России. Становление и развитие: Учебн. пособие. – Новая школа, 1998. – 318 с.
11. Сиротенко Г.О. Шляхи оновлення освіти: науково-методичний аспект: Науково-метод. посібник. – Харків: Видавн. гр. «Основа», 2003. – 96 с.

В статье определены основные аспекты социально педагогических принципов инновационной деятельности руководителя общеобразовательного учебного заведения, особенности его управления.

In the article was determined the main aspects of social-pedagogical principles of innovational activity of the head of the secondary educational institution, and peculiarities of his administration.

J. Zimny
m. Stalowa Wola, Polska

WARTOŚĆ I ZNACZENIE INTERNETU JAKO FORMY EDUKACYJNEJ I PEDAGOGII W PROCESIE FORMACYJNYM MŁODEGO CZŁOWIEKA

Wprowadzenie

Internet jest jednym z najważniejszych osiągnięć cywilizacyjnych i kulturowych ostatnich lat. Należy do najczęściej obecnie stosowanych mediów informacyjnych, komunikacyjnych i edukacyjnych. O ile jednak cywilizacja, rozumiana jako stan rozwoju społeczeństwa, podlega nieustannemu postępowi, o tyle, u progu nowego wieku i nowego tysiąclecia, jesteśmy świadkami głębokiego kryzysu w dziedzinie humanizmu i kultury.

Internet, obok telewizji i telefonii komórkowej, jest najważniejszym elementem środowiska medialnego, w jakim przyszło żyć i funkcjonować współczesnemu człowiekowi. Jest on najpotężniejszym z mediów — telegrafu, telefonu, radia, telewizji — które w czasie ostatniego półtora wieku przyczyniły się do pokonania dwóch podstawowych barier w komunikacji: bariery czasu i przestrzeni, doprowadzając do radykalnych zmian w życiu jednostek, rodzin i społeczeństw¹.

Internet to największy zbiór informacji i usług w historii ludzkości². Jego użytkownicy mogą porozumiewać się ze sobą, prowadzić badania, współpracować i zawierać transakcje handlowe

¹ Por. J. Gajda. Media w edukacji. Kraków 2005, s. 142.

² Bezpośrednim poprzednikiem Internetu była sieć ARPANET opracowana w latach 70-tych przez agencję ARPA (Advanced Research Projects Agency) departamentu obrony USA. W latach 1973-1974 opracowano standardowy protokół komunikacyjny umożliwiający wymianę danych pomiędzy komputerem i siecią - TCP/IP. Protokół ten stał się szybko integralną częścią systemu UNIX. Wraz z rozprzestrzenianiem się tego systemu protokół TCP/IP umożliwił coraz większej liczbie ludzi dostęp do globalnej sieci komputerowej. Początkowo ograniczone to było do środowisk